

Katılımcı bir demokrasi- katılımcı-demokratik bir kent yönetimi

Türkiye'nin kentlerinde bugün yaşayan yurttaşlar olarak, kentlerde katılımcı ve demokratik bir mekanizmayla yönetim ve planlamanın nasıl yapılabileceğini bize sormuş olsalardı yanıtımız ne olurdu?

Akın Atauz

26/12/2020

Kent, planlama ve demokrasi üzerine devam eden tartışmaya, “katılım nasıl bir kavram?” sorusunu ekleyebiliriz artık.

Demokratik bir yönetimin ne olduğu/ nitelikleri hakkında düşünmeye başlayalım: Toplumdaki bireylerin ya da (cins veya başka bir kritere göre tanımlanabilecek) bütün kesimlerinin düşüncelerini ve önerilerini/ öngörülerini eşitlik içinde, özgürce ve hiçbir engelle takılmadan söyleyebildiği ve bunların tartışılabilirdiği bir ortamı varsayıyoruz. Bu ortamda, tartışmaların/ ortaya çıkan olası almasıkları/ seçeneklerin sağladığı bilgiye ve esinlendirmeye göre ortak bir tercih belirleniyor ve karar veriliyor. Bu durumda demokrasiyi; topluma/ cemaate vb. katılmış olan bütün bireylerin (yurttaşların/ hemşerilerin/ üyelerin vb.), örgütlü veya örgütsüz bir biçimde ama kuşkusuz özgürce ve bir etki/ otorite altında olmaksızın seçimler yapması veya oy/ tercih bildirilmesiyle ortak bir karara ulaşması ve bunu yine kendisinin tanımlamış olduğu araçlarla uygulaması/ uygulamayı denetleyebilmesi ve gerekiyorsa düzeltmeler talep ederek (bu düzeltmeler hakkında da benzer bir yolla karar üreterek) yaşamını geliştirmesi/ sürdürmesi” biçiminde tanımlayabiliriz.

Sadece bu paragrafta ileri sürülen kavramlardan bile demokrasinin ne kadar güç ve karmaşık bir işleyiş gerektirdiğini ve bu sistemin sürdürülebilir olmasını sağlamanın/ sürekli geliştirilmesinin güçlüklerinin ne kadar çok olabileceğini hemen görmek mümkün. Bu durumda demokrasi olamayacak mı? Ya da olabildiği kadarıyla yetinecek miyiz? Yoksa demokrasinin kalitesini biraz daha geliştirip “katılımcı bir demokrasi” düşleyecek miyiz?

Yurttaşlara sorulsaydı...

Ne yapmak istediğimizi/ bu dizi yazının asıl amacını bir kez daha yazmakta yarar olabilir. Şu konu üzerinde duruyoruz: Türkiye’nin kentlerinde bugün yaşayan yurttaşlar olarak, kentlerde katılımcı ve demokratik bir mekanizmayla yönetim ve planlamanın nasıl yapılabileceğini bize sormuş olsalardı yanıtımız ne olurdu?

Taksim/Gezi Parkı.

Bu soru bir anlamda devletin değil, belediyenin değil, herhangi bir resmi-yarı resmi ya da bütünüyle bağımsız ve sivil örgütün önüne değil de doğrudan kentlilerin önüne gelmiş olsaydı nasıl yanıt verirdik? Daha açık olması için, şöyle de formüle edilebilir: Gezi’ye gidip gösterilebilecek en güçlü direnişi ve fedakarlığı göstermiş olan herkese, yani kendi içinde çok fazla çeşitlilik ve farklılık gösteren özgür bireylere ve örgütlü, yarı-örgütlü ya da anarşizan gruplara, oradaki herkese sormuş olsaydık bu soruyu yanıt nasıl olabilirdi? Ya da müşterek bir yanıt olabilir miydi veya çeşitli yanıtlar nasıl müşterekleştirilebilirdi? Eğer böyle bir yanıt olabilirse, bunun hemen uygulanabilir bir yanıt olması gerekmiyor elbette. Zaten bu konudaki teorik tartışmanın düzeyini göz önünde bulundurursak hemen ve pratik olarak uygulanabilecek tek (noktasal) soruna ve bir defalık değil, bundan fazlasına, bütün sorunlara ve uzun erimde çözüm vaat edebilecek bir öneriyi ortaya çıkartabilmek, iyi bir işleyişi önermek olası değildir.

İşte bu yazı dizisi bütün alçak gönüllülüğü içinde, böylesi bir durumla ilgili olarak teorik bir tartışmaya zemin hazırlamayı amaçlamaktan başka bir niyet taşıyor. Sanırım ilginç olan yönü de soruyu uzmanlara, hukukçulara, politikacılara, kent planlamacılarına veya

mimarlara ya da başka bir bürokratik veya teknik gruba değil de kentlilerin kendisine soruluyor olmasında... Düşünmeyi becerebildiğimiz kadarını düşünelim ve tartışalım. Bir yere varacağımız için değil, demokratik ve katılımcı bir kent düşüncesi yolundaki serüvenin kendisi için yapalım bunu...

Kentlinin kentin işleyişine katılımı

Kent, demokrasi, geleceği düşünmek (plan) vb. gibi kavramların üzerinden, oldukça basit ve kısa yazılarla geçtiğimizi düşünürsek, bu hafta da “katılım” kavramı üzerinden kuş uçuşu geçmeyi deneyebiliriz. Katılımcı karar verme süreçlerinin nasıl bir doğası/ nitelikleri olduğunu, nasıl işleyebileceğini, bu işleyişin daha güç ve sorunlu/ zor darboğazlarını vb. düşünmeye başladığımızda karşımıza bilinmesi/ hakkında fikir sahibi olunması gereken büyük bir küme çıkacağı gibi bu kümelerdeki birikimi, birlikte/ birbiriyle ilişkilendirilmiş biçimde kullanmak gibi daha da karmaşık bir durumla karşılaşacağız.

Ankara.

Ancak önemli olan, bu kümelerle ilgilenmeyi göze almak ve burada, kendimize serüvenci bir yol açmaya çalışmanın heyecanı olsa gerek. Dikkat ediyorsanız bunu keşfedici bir oyun olarak kurmayı yeğliyoruz. Bu alanların birikimlerini, kendi uzmanlıklarının dağarına yerleştirmiş olanların referanslarına başvurmadan, kendimiz için ve **Türkiye**’nin bugünkü kentlerinin kentlileri olarak yapmaya çalışıyoruz. Dahası bunu bilimi/ bilimsel bilgi birikimini ve uzmanlıkların değerini sıfır gibi görerek/ hiçe sayarak- inkar ederek değil, bu değerli birikimi yanımıza alarak, ama sıradan kentliler olarak dokunabildiğimiz kadarına dokunarak/ elleçleyebildiğimiz kadarını elleçleyerek yürümek ve kentlilerin katılımcılık konusundaki refleksini/ yeteneğini geliştirebilmek için yapıyoruz/ yapmaya çalışıyoruz.

Kentlerde katılımcı demokratik işleyiş için kabaca (ve ilerledikçe inceltmek üzere) şöyle bir başlangıç tanımı yapabiliriz belki: Kenti ilgilendiren her türlü, (coğrafi ya da

demografik olarak dar yarıçaplı olandan en geniş hinterlandına kadar) sorunda/ durumda, demokratik çözümlere erişmek için birey olarak veya örgütlü kentlilerin doğrudan veya dolaylı olarak, düşüncelerini açıklayabildikleri/ tartışabildikleri, öneri geliştirebildikleri ve ortak kararın oluşmasına katkıda bulunabildikleri bir kentsel yönetim ve uygulama sistemi.

Daha başlangıçta karşımıza çıkabilecek olan sorulara, düzensiz bir biçimde göz atalım:

- *Tek bir sorunu mu (Taksim, Saraçoğlu vb.) katılımcı yöntemle çözmek istiyoruz, kentin/ metropolün (diyelim New York'un) bütün sorunlarını mı?*
- *Bu katılımcı süreçlere katılanlar kimler olacak? Örgütlenmiş gruplar mı, sıradan ve örgütlenmemiş insanlar/ ad-hock gruplar/ kadınlar ve erkekler mi? Her ikisi birden mi?*
- *Bütün kentliler, sorunu tartışmak ve çözüm önermek için doğrudan sürekli bir araya mı gelecek, yoksa bunun için vekalet/ temsilciler mi kullanacak? Temsilciler söz konusu olursa (diyelim ki kent konseyine) nasıl seçilecekler?*
- *Doğrudan veya dolaylı olarak demokratik süreçlerin işletilmesinde karar kuralları (çoğunluk, oransal, oybirliği vb.) ne olacak ve bu kurallar nasıl belirlenecek/ denetlenecek?*
- *Seçilmiş vekiller/ temsilciler ve bir örgütlenme, sonuç olarak bir bürokrasi oluşturulacak mı?*
- *Ya da ara bir yol olarak kentliler, ortak bir tartışmanın yapılabileceği kadar küçük gruplara bölünerek öneriler mi geliştirecek, veya sorunlarla ilgili tartışmaları ve çözüm formülasyonlarını temsilciler oluşturacak ve "evet-hayır" formatına dönüşmüş son kararı da (referandumda olduğu gibi) kentlilere mi bırakacak?*
- *Bu tür bir gelişmenin yol açabileceği "politik" alanın Türkiye'de ya da dünyanın diğer kentlerinde yaşanan durumuna benzer sorunlar yaratması; merkezileşme, iktidar arzusu/ hırsı, çürümelere yol açabilecek çıkarıcılıklar vb. engellenebilecek mi? Ya da bu riskin oluşumu nasıl izlenecek ve denetlenecek?*
- *Kentlilerin doğrudan ve her sorun için karar üretmesinin dışındaki seçeneklerde belirtmeye başlayan bürokrasi, teknik elemanlar/ uzmanlar, politikacıların birbirleriyle ve bu grupların kentli toplumla ilişkilerindeki işleyiş için, nasıl bir mekanizma ve hukuk, öngörülecek?*
- *Kentliler bakımından her farklı grup (fark, toplumsal cinsiyet/ sınıf/ gelir durumu/etnisite/ inanç/ kültür/ yerellik/ politik görüş/ meslek birliği vb. gibi nedenlerle olabilir) kendi içinde özgürce, demokratik kuralların daha kolay işleyebileceği kümeler oluştursa ve her küme, tartışarak kendi önerilerini formüle etse de (ya da bu düşünceyi coğrafi olarak her mahalle ya da komşuluk birimi için de düşünebiliriz), bu kararların ortaklaştırılması nasıl olacak, katılımcı bir yönetim, böylece sağlanmış olabilecek mi?*
- *Karar çevrelerinin (kümelerin/ grupların vb.) büyümesi ve küçülmesi, demokratikliğin ve katılımın sağlanabilmesindeki etkisi nedir? Kümeler küçüldükçe aralarında federatif beraberlikler ve daha üst düzeyde bütünleştirmeler oluşturabilecek mi? Bunun oluşması ve oluşmaması ne tür yararlar ve sorunlar getirecek?*

- *Katılımın en dolaylı ve az olduğu durumdan, en doğrudan olduğu duruma kadar ve aradaki pek çok seçeneğin her birinde kararın ilke kademesinden ayrıntılı uygulama aşamalarına kadar pek çok düzeyde üretiliyor olması, üretilecek kararların niteliğini/ zamanlamasını-zamanındalığını nasıl etkileyecek ve kentin dinamik ortamında, gündelik yaşam kalitesini, nasıl belirleyecek?*

Tartışmaya başlayacağımız aşamada önümüze bu tür ve daha başka pek çok soru belirecek kuşkusuz. Daha henüz iletişim ve yönetim teknolojilerindeki değişimleri, Türkiye kentlerinin işleyiş sisteminden, öngörmek/ önermek isteyebileceğimiz katılımcı-demokratik kent yönetimine geçiş sorunlarını tartışmıyoruz bile... Ayrıca, toplumsal/ bireysel davranışlardaki psikolojik ve sosyal psikolojik faktörlere de, henüz hiç değinmiyoruz.

Her paragrafta yer alan sorun/ durum kümesinin/ kümelerinin hemen hemen hepsinin ölçek ve erim bakımından farklı yanıtları olabileceğini sanırım fark etmişsinizdir. Yani küçük gruplar/ kümeler içinde tek bir sorun için kısa erimi ilgilendirecek bir yanıt bulmak oldukça kolay olabileceken büyük kümelerde ya da kümeler federasyonunda uzun erimli bir karar almak (diyelim ki kentsel ulaşım veya başka bir altyapı sorunu olsun), katılımcı kararın üretilmesi bakımından giderek güçleşecek ve karmaşıklaşacaktır. Yazılan her şey sorunun ne kadar karmaşık ve korkutucu, içinden çıkılmaz olacağını göstermek için yazılmış gibi duruyorsa da tam tersi, karşılaşılabileceğimiz sorunlar üzerinde düşünerek ve tartışarak nasıl ilerleyebileceğimizin dar ve bilmecemsi patikasını kurmak üzere sorulmuş sorular olduğunu söylemeliyiz.

Bunların her birini, olabildiğince sade bir biçimde tartışmaya çalışmayı, sürdüreceğiz.

aatauz@yahoo.com

Akin Atauz